

Smaastykker.

Aabenraa c. 1028—1523.

De betragtninger, som landsarkivar Gribsvad har fremført i dette tidsskrift (S. 160 f) vedrørende min i 1933 udgivne bog om Aabenraa, gør efter min opfattelse en principiel udredning af spørgsmaalet historieforskningens maal og metoder ønskelig. Pladshensyn gør det dog nødvendigt her at nøjes med en gendrivelse af enkelte af de anførte betragtninger.

Der ankes »over den sikkerhed, hvormed forfatteren fremfører sine hypoteser«. Men hvad saa om den maade, paa hvilken mine »resultater« gengives. Nogle faa gange staar der ca foran de gengivne aarstal, som regel ikke, men i min bog staar efter omstændighederne c_1 , c_2 , c_3 og c_4 .

At disse betegnelser er noget meget væsenligt, er bærende for hele fremstillingen, der aldeles ikke gaar ud paa at »overbevise«, men paa et »ordne foreliggende kendsgerninger«, er der ikke taget hensyn til.

Og den foretagne ordning af stoffet er ikke som anført naaet »væsenligst ved hjælp af stednavnene«. Det er lige omvendt en række stednavnegrupper, som er ordnet ind i et sammenhængende kronologisk system, opbygget paa de oldtidsefterretninger og arkæologiske vidnesbyrd, som haves om sprog, religion, kulturforhold og saa videre.

Jeg har ordnet disse spredte kendsgerninger, saa godt jeg har formaaet det, akkurat som arkæologien ordner sine fund, har efterprøvet ordningen paa de forskelligste omraader og fundet den fri for modsigelser. Derfor kan der godt være fejl i enkeltheder, men opgaven maa da være at paavise disse og faa sat tingene paa en bedre plads. Der naas ikke noget ved at sige, at

ordningen »ikke overbeviser«. Det har ordningen af geologiske og arkæologiske kendsgerninger heller aldrig gjort paa ikke-kyndige.

Alt dette ligger imidlertid saa langt udenfor landsarkivar Gribsvads særlige omraade, at jeg her skal lade det ligge. Blot udtale ønsket om, at mere kyndige end han maa tage sig af denne side af opgaven, og derefter kort belyse hans undervurdering af disse metoders anvendelighed indenfor historisk tid.

Om den kongsgaard, til hvilken jeg har henført navnet Opnør, hedder det, at der ikke af mig »fremføres nogen tvivn- gende grund til at antage dens existens«. Samtidigt hedder det dog, at det er rigtigt nok, at der har været vold og grav tæt ind om byens nuværende kirke. Nu kender man ikke noget andet eksempel paa, og kan heller ikke se nytten af, en saadan befæstelse af en kirke. Vold og grav maa følgelig være ældre end kirken, og da man syd herfor træffer en meget betydelig stadsgrav mellem voldomraadet og byens ældste del, i hvilken vi ved, at der laa en S. Knuds kirke, saa er »borgens« existens sikker nok. Og en privat borg kan der ikke være tale om, da Opnør i jordebogen 1231 opføres som krongods med $2\frac{1}{2}$ mark guld.

Kirken indenfor voldanlægget, der er af samme størrelsesorden som voldene ved Taarnborg og paa Sprogø, er ifølge sin plan og sit murværk opført c₃ 1250, og det borganlæg, hvis plads kirken har indtaget, er afløst af en ny borg umiddelbart vest for sydbyen. Dette var af meget nær samme størrelse og form, og maa følgelig være fra tiden før Arkonas fald c 1169, da man efter den tid anlagde større borge eller ringborge.

Man ser, at alt gaar modsigelsesfrit sammen, naar den gamle borgs nedrivelse sættes til c₃ 1150. Jordebogen 1231 svarer til den ny borg, og c₃ 1250 opføres den ny kirke paa den gamle borgs plads, samtidigt med at byen udvidedes mod nord. Der er følgelig god grund til at tillægge Claus Møllers efterretning om byens ødelæggelse 1148 betydning, men det er helt misvisende at sige, at jeg bygger store slutninger paa denne efterretning. Den kunde være ikke-existerende, og jeg vilde alligevel være kommet til det samme resultat, fordi man nu engang maa tillægge vidnesbyrd i terrænet og byplanen større vægt end en aarbogs-

optegnelse, hvis indholds betydning kan omtvistes, — er det byen eller borgen, der ødelagdes?

Naar det videre hedder, at jeg regner, at ved denne borg vokser en lille by Opnøraa op, saa er det i modstrid med min fremstilling, ti navnet Opnøraa maa høre til sydbyen nede ved aen. At dette byanlæg er et bispe-anlæg er ikke direkte overleveret, men kan ses af stadsretten, der oplyser, at bispen havde jordskyld af byen, og adskilligt andet.

Det er næppe nødvendigt at fortsætte med yderligere imødegaaelser, naar landsarkivar Gribsvad ikke har forstaaet selve metoden. Men forbavsende er det, at han, selv om han ikke opfatter det egnsplanhistoriske og arkæologiske bevis, som er givet saavel for borgens anlæg som for »Oxevejens« unge alder, ikke anerkender det arkivalske bevis, som er ført for, at vejen mellem Haderslev og Flensborg til c 1490 gik over Bolderslev, saaledes at landstingpladsen ved Løgpold først kan være taget i brug c 1491, idet den før anlæget af den egentlige »Oxevej« fra Toldsted til Bau laa paa et praktisk talt utilgængeligt sted.

Landsarkivar Gribsvad har meget rigtigt gjort rede for, at bogen foruden en skildring af Aabenraas historie indeholder et forsøg paa at bringe orden i landets bebyggelseshistorie. Naar det henimod slutningen hedder, at det ikke er »umuligt, at der imellem kan være geniale glimt«, som vil »vise sig frugtbare, naar de tages op af dem, der formaar at tøjle fantasien«, saa forlanger jeg for min part ikke mere. Men gælder det ikke ogsaa om at kunne tøjle kritikken saadan, at den giver klar anvisning paa det, der kan godkendes, og det der maa forkastes. *Vilhelm Marstrand.*

Frederik IV's Frierrejse til Mecklenburg og Sachsen.

Under Forarbejderne til en Bog om Frederik IV's Italiensrejser, som jeg udgav 1933, stødte jeg paa en Del Breve og Relationer, som angaar hans Frierrejse som Kronprins 1695. Disse Arkivalier bestaar af 5 Relationer til Kong Christian V fra Hans Henrik Ahlefeldt, der som Prinsens »Oberkämmerer«